

Олександра Валеріївна Владикіна,

викладач правознавства Ізюмського професійного ліцею, спеціаліст

**СИСТЕМА ПРАВОВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
(НА ПРИКЛАДІ ІЗЮМСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ)**

Анотація: В статті розглядається важливість правовиховної роботи в професійно-технічних навчальних закладах. Автор аналізує систему правовиховної роботи Ізюмського професійного ліцею, використовуючи при цьому план роботи закладу.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, правовиховна робота, профілактика.

Постановка проблеми. Забезпечення поваги до законів, правове виховання молоді – важливий напрям діяльності та головна мета будь-якого суспільства, яке зацікавлене у забезпеченні правопорядку. Сьогодні ми говоримо про правове виховання як орієнтовану на особистість спеціальну педагогічну діяльність за участю педагогів, батьків, юридичної громадськості, державних органів та громадських організацій.

Подолання злочинності серед неповнолітніх є одним з найважливіших завдань педагогічних колективів навчальних закладів. Дієвим засобом його вирішення є моніторинг стану підліткової злочинності серед неповнолітніх, аналіз отриманих даних і вчасне реагування на негативні явища у молодіжному середовищі.

Основними причинами вчинення неповнолітніми протиправних дій є недостатній життєвий досвід, схильність до наслідування дорослих, не завжди

позитивний вплив на дітей оточуючого середовища, намагання звільнитися від опіки з боку батьків, віра в безкарність, недостатній рівень самокритичного ставлення до власних вчинків, неправильна оцінка складних життєвих ситуацій, вживання спиртних напоїв чи наркотичних речовин, безконтрольність з боку вихователів та недостатній рівень профілактичної роботи з неповнолітніми тощо [4, 23].

Правове виховання має на меті досягнення пізнавальних, загальнокультурних і вчинкових цілей, одною з яких є профілактика правопорушень шляхом формування активної громадянської позиції, нетерпимості до будь-яких правопорушень, вміння активно захищати в установленому порядку свої особисті права та інтереси, а також інтереси і права інших громадян, що є основою превентивного виховання.

Проте багато негативних явищ суспільного життя (вплив антигромадських елементів, наявність засобів і сфер нетрудового збагачення, наркоманія, алкоголізм, деформація сексуальної поведінки) сприяють асоціальним проявам у поведінці молоді.

Для успішної боротьби з правопорушеннями учнів необхідна грамотна і послідовна робота з корекції відхилень у їх поведінці, глибокий аналіз чинників, причин і обставин, що зумовлюють правопорушення.

Оскільки сучасний професійно-технічний навчальний заклад повинен стати закладом збереження й зміцнення фізичного, психічного, морального, духовного здоров'я молоді, допомоги їй у ситуації життєвої кризи, зберегти особистість у драматичних обставинах життя, захистити від стресогенних чинників. Найрізноманітніші життєві ситуації, нескінченність варіантів, народжених неповторністю людської душі, людських характерів, вимагають нетрадиційних підходів. Йдеться про педагогіку нетипових, нестандартних рішень, яка має бути гнучкою і динамічнішою, освоювати сучасні людинозбережувальні технології з тим, щоб забезпечити повноцінний розвиток підлітка.

Сьогодні до професійно-технічного навчального закладу приходять старшокласники, соціальний портрет якого в основному складає:

- високий рівень домагань у сфері освіти, соціально-професійної діяльності й споживання, які найчастіше не підкріплені професійними спрямуваннями, попередньою підготовкою до інтелектуальної та трудової діяльності;
- не престижність фізичної праці, неготовність до праці взагалі;
- велика розвиненість структури дозвілля та висока ступінь залучення до молодіжної субкультури;
- незадоволеність собою, занижене соціальне самопочуття.

Варто звернути увагу на те, що загрозливим явищем стає жіночий алкоголізм, оскільки щороку збільшується контингент жіноцтва, залежного від спиртних напоїв. Відповідно, зростає кількість розумово чи фізично недорозвинутих дітей.

Отже, в професійно-технічних навчальних закладах потрібно створити педагогічні умови для становлення життєвих планів учнів-майбутніх конкурентоспроможних робітників. Але при цьому життєві плани молодої людини повинні передбачати не лише майбутню роботу в межах однієї спеціальності, а й відбивати спрямованість усієї майбутньої соціальної діяльності особистості.

Метою статті є обґрунтування системи правовиховної роботи в професійно-технічних навчальних закладах на прикладі Ізюмського професійного ліцею.

Виклад основного матеріалу. Специфічне завдання ліцею у сфері попередження правопорушень полягає в проведенні ранньої профілактики, оскільки жодна інша соціальна структура не в змозі вирішити дану задачу. Виняток становить сім'я, проте і вона сама нерідко виступає як об'єкт профілактичної діяльності. Основою ранньої профілактики є створення умов щодо забезпечення можливостей для нормального розвитку дітей, своєчасне виявлення типових кризових ситуацій, що виникають в учнів певного віку.

Вчасно відмічені відхилення в поведінці підлітків і правильно організована

педагогічна допомога можуть зіграти важливу роль в запобіганні деформації особистості, яка приводить до правопорушень і злочинів.

Найбільш ефективною в роботі з профілактики правопорушень учнів ліцею є розвиток структури позаурочної діяльності, що враховує інтереси підлітків. Створення в ліцеї структурних підрозділів додаткової освіти, культурно-освітніх центрів для всього району, здійснення дозвільних програм, організація самодіяльності (художньої, технічної, спортивної), організація сімейного дозвілля - могутнє джерело привабливості ліцею і ресурс профілактики ризикованої поведінки.

Такий же ефект має і розвиток самоврядування. Основне в самоврядуванні - підтримка корпоративного духу: якщо дитина тут вчиться, то вона хоче або вимушене приймати загальні для всіх правила. Можливості робити вплив на прийняття рішення і розділення відповідальності забезпечують причетність дитини до формування устрою життя, простір стає «своїм» і не провокує відхилення поведінки від норм, що прийняті в учнівському колективі. Останніми роками в ліцеї з'явилася нова форма роботи з підлітками – дитячі соціальні проекти, направлені на включення учнів в соціально-орієнтовану творчість, на розвиток їх громадської відповідальності перед навколишнім світом.

Таким чином, профілактика правопорушень припускає, що ліцей стане місцем, де дитина реально знаходить застосування своїм можливостям і ініціативам.

Розвиток громадської і правової культури є важливою складовою процесу формування громадського суспільства в сучасній Україні, що припускає свідому і ініціативну участь громадян в житті країни та суспільства. Отже, в ліцеї необхідне формування соціальних норм і правил поведінки, оскільки без цього неможливе ефективне вирішення завдань навчання і виховання підростаючого покоління.

Система правового виховання в ліцеї включає правоосвітню роботу та роботу по попередженню правопорушень. Так, на початку навчального року

затверджено план спільних дій між адміністрацією ліцею, службою в справах дітей та органами внутрішніх справ міста. Цей план передбачає проведення лекторіїв, спільних рейдів з попередження правопорушень, профілактичні бесіди з учнями. Також проводились спільні рейди по профілактиці табакокуріння. Правоосвітня робота здійснюється під час уроків та в позаурочний час.

Система правового виховання в ліцеї базується на правових актах і документах, таких як Конституція України, Конвенція про права дитини, Декларація прав дитини, Сімейний кодекс України, Закон України «Про охорону дитинства», Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» та ін.

Робота колективу з превентивного і правового виховання підростаючого покоління спрямована на запобігання протиправних дій серед підлітків.

На початку навчального року було створено банк даних учнів, які потребують соціального захисту, опіки, складено соціальні паспорти навчальних груп, ліцею, вивчено стан охоплення учнів у гуртках, секціях у позаурочний час, проведено роботу по залученню учнів до них. Протягом року заступником директора з навчально-виховної роботи, класними керівниками та соціальним педагогом було проведено індивідуальну роботу з учнями, схильними до пропусків занять та правопорушень [2].

Адміністрація ліцею, класні керівники та майстри виробничого навчання постійно забезпечували контроль за поведінкою учнів в навчальний час та через батьків і ровесників в позаурочні години. Особлива увага надавалася учням з малозабезпечених, багатодітних сімей і іногороднім учням.

Соціально-психологічною службою проводилась діагностика, психолого-педагогічна, корекційно-розвивальна та відновлювальна робота з учнями даної категорії, консультаційна робота з батьками цих учнів. Соціально-психологічна служба забезпечує супровід навчально-виховного процесу, поведінки учнів, їх соціального стану та умов проживання.

Психологічною службою ліцею проводяться як групові, так і індивідуальні психодіагностичні обстеження, соціально-психологічні дослідження, спрямовані на визначення стану вихованців, вивчення їх індивідуально-психологічних особливостей, а також особливостей стану навчально-виховного процесу з метою обрання правильної стратегії та тактики освітньо-виховної роботи в ліцеї.

Продовжується робота гуртка «Феміда», який очолює викладач правознавства. До роботи в гуртку залучаються учні, бажаючі вивчати право та учні схильні до правопорушень. В грудні 2012 р. гуртківцями проведено тиждень правових знань [2]. Постійно функціонує тематична виставка правової літератури в бібліотеці ліцею, яка систематично поповнюється новими виданнями.

Другою важливою складовою частиною ліцейної системи правового виховання є робота з попередження правопорушень. Вона здійснюється через організацію діяльності штабу з профілактики та попередження правопорушень, правової комісії «Захист прав учнів» учнівського самоврядування, роботу батьківських комітетів, а також через координаційну роботу ліцею та міських служб і кримінальної міліції у справах неповнолітніх.

Освітня робота учнів здійснюється також і в позаурочний час через ряд позакласних заходів. Систематично проводяться виховні години «Наші права й обов'язки». Викладачем правознавства розроблені виховні години за правовою тематикою, інші викладачі можуть використовувати для проведення своїх заходів в групах.

Правова освіта серед батьків здійснюється через роботу класних керівників та майстрів виробничого навчання, та проведення загальних заходів. Активно працює штаб з профілактики правопорушень.

Система правового виховання, що створена в ліцеї, багатогранна й дійова. Тому протягом останнього року знизилась кількість правопорушень, здійснених учнями ліцею, а також зменшилась кількість учнів, схильних до правопорушень. Протягом навчального року було скоєно 6 злочинів та правопорушень, що в 2 рази

менше ніж минулого навчального року. Також проблемним є питання пропусків навчальних занять учнями без поважних причин. Саме над цією проблемою необхідно працювати педагогічному колективу в цьому навчальному році.

Також проводились рейди по боротьбі з тютюнопалінням. Учні запрошувались на лекційні заняття, які проводились соціально-психологічною службою. Проблема паління серед учнів ліцею залишається актуальною.

Потребує вдосконалення рівень правової освіти учнів та батьків. Недостатньо використовується така позитивна форма, як повідомлення батьків за місцем роботи про поведінку їх дітей.

Слід відзначити, що на основі практичного досвіду сформувалася трирівнева структура організації роботи з профілактики правопорушень:

1. Перший рівень – соціальна профілактика, спрямована на збереження здоров'я дітей. Попередження негативного впливу факторів соціального і природного середовища. Однією з основних ланок у цьому питанні є правовиховна робота серед учнів середнього і старшого шкільного віку.

2. Вторинна профілактика – направлена на виявлення негативних змін у поведінці дитини, попередження подальшого їх розвитку.

3. Третинна профілактика – цілеспрямована робота з учнями, схильними до правопорушень, має цілком індивідуальний характер.

Буває, що ресурси ліцею з профілактики правопорушень і злочинів використовуються тільки частково. Система оцінки діяльності, що склалася, спонукає приховувати реальну картину. Органи управління в більшості цікавляться лише статистикою правопорушень і значно менше виявляють цікавість до тонкощів профілактики девіантної поведінки учнів ліцею.

Висновки. У ліцеї створені оптимальні умови для виховання підлітків, організації позаурочної зайнятості, що надає достатнього впливу на зміцнення дисципліни, відвідуваності занять, збереження контингенту.

Перспективи подальших досліджень. В подальшому авторка прагнучиме дослідити вплив учнівського самоврядування на формування правової культури учнів ліцею.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Євтушенко Р. Розвиток правової освіти – необхідна умова побудови правової держави/ Р.Євтушенко // Історія України. – 2003. - № 9. – С. 18 – 25
2. План роботи педагогічного колективу Ізюмського професійного ліцею на 2013/2014 навчальний рік (Розглянуто на засіданні педагогічної ради протокол №1 від 30 серпня 2013 р.)// Режим доступу: http://ipl.ucoz.ua/index/plani_roboti/0-169
3. Правовиховна робота у загальноосвітньому навчальному закладі (інформаційно – методичний посібник)/ Укладачі: С.М.Петрів та Н.В.Магдяк. – Чортків, 2012. – 208 с.
4. Ткачов С. Громадянська освіта учнівської молоді: історико-педагогічні аспекти та термінологічне поле/ С.Ткачов. – Х.: Основа, 2011. – 95 с.

Вихідні дані статті: Владикіна О.В. Система правовиховної роботи в професійно-технічних навчальних закладах (на прикладі Ізюмського професійного ліцею)// Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін»/ [упоряд.Г.Г.Яковенко]. – Харків: Майдан, 2013. – Вип.5. – С.3-6.

КЛУБ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ «ФЕМІДА» ЯК ФОРМА ПРАВОВОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ПТНЗ

**Владикіна Олександра Валеріївна,
викладач правознавства**

**Ізюмський професійний ліцей
Харківської області**

Постановка проблеми. Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепції національно-патріотичного виховання молоді наголошують, що у сучасних умовах становлення української державності, побудови громадянського суспільства, інтеграції України у світове та європейське співтовариство, основою розвитку українського суспільства є виховання громадянина-патріота з високою правовою культурою.

В даній ситуації правова освіта і правове виховання визнане найважливішими завданнями сучасної школи. Крім того, здійснення правового регулювання у суспільстві потребує формування суспільно активної, творчо розвинутої особистості, що здатна самостійно мислити, генерувати нові ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Виховання такої особистості розпочинається зі шкільної лави. Реалізувати ці завдання, з огляду на складність курсу і на те, що правознавство вивчається тільки в 9-10-х класах, традиційними методами викладання курсу дуже складно. І якщо недостатність формальних знань учнів поповнити відносно нескладно, то розвиток самостійності мислення потребує великих зусиль. Тому оптимальним інструментом для цього є саме участь учнів у роботі правових клубів.

Сьогодні в молодіжному середовищі виникає величезний практичний інтерес до права і правових інститутів, змінюється ставлення до права як механізму безконфліктної реалізації своїх інтересів у сучасному світі, право набуває конкретні риси і значення для кожного.

Важливим компонентом правослухняної особи є її правомірна поведінка, формуванню якої сприяє проведення позашкільної та позакласної правовиховної та правоосвітньої роботи, зокрема шляхом створення молодіжних правових клубів, гуртків, правових лекторіїв [3, с.3].

Практика показує, що організація діяльності правових клубів не тільки позитивно впливає і сприяє поширенню та вдосконаленню правових знань, а й дозволяє самореалізуватися молодим особистостям, виховує лідерів, здатних приносити значну користь як безпосередньо місцевій громаді так і всьому суспільству.

Саме на таку діяльність направлений правовий клуб «Феміда», який створено на базі Ізюмського професійного ліцею.

Аналіз досліджень і публікацій. Слід відзначити, що питання активізації позакласної роботи з правознавства завжди цікавило теоретиків- та практиків-правознавців.

Так, проректор Рівненського ОППО Юрій Олексін наголошує про важливість формування рис громадськості в учнів-старшокласників і відзначає, що, на жаль, самих уроків правознавства для цього замало, тобто, кількість навчального часу відведеного на вивчення правознавства сьогодні не відповідає реаліям українського життя. Для подолання цієї негативної риси Ю.Олексін пропонує посилити позакласну роботу шляхом залучення учнів до роботи в гуртках, клубах, олімпіадах, турнірах, конкурсах, захисті робіт в МАН [2].

Вчитель Роздольської ЗОШ Михайлівського району Запорізької області Н.В.Козлова визначає засоби активізації психічних процесів на уроках правознавства і одним з таких засобів є участь у засіданні клубів правового виховання [1].

Вчитель Металістської ЗОШ Слов'янського району Луганської області Л.О.Тарасова пропонує засідання клубу «Феміда», який було створено в даному навчальному закладі [4].

І.Сидорчук у своїй роботі обґрунтовує важливість таких форм роботи з обдарованими дітьми як турніри та олімпіади, але про важливість роботи правового клубу авторка не наголошує [3].

На жаль, більшість вітчизняних педагогів наголошують на важливості запровадження клубу правового виховання у навчально-виховний процес як одного зі засобів активізації позакласної роботи з правознавства, але самому процесу організації роботи клубу увага не приділяється.

Метою даної статті є висвітлення необхідності використання клубу правового виховання у навчально-виховному процесі в закладах професійно-технічної освіти, узагальнення досвіду використання даної форми правового виховання.

Виклад основного матеріалу.

В Ізюмському професійному ліцеї (далі - ІПЛ) навчальних груп з поглибленим вивченням правознавства немає, тому учні, яких приваблює право і мають бажання отримати поглиблені знання покращити свої вміння та навички, продовжують свою правову освіту і виховання в клубі правового виховання «Феміда», що функціонує в рамках роботи Штабу профілактики правопорушень, що є одним з елементів профілактичної роботи серед учнів ІПЛ. Позаурочна робота має ширші можливості для право виховної роботи серед учнів.

Найважливішим завданням сучасної української освіти є формування майбутнього країни, виховання відповідальних людей, гідних громадян своєї держави. Визначальною характеристикою громадянської зрілості є розвинена правосвідомість – усвідомлення особою своїх прав, свобод, обов'язків, позитивне ставлення до закону, до державної влади. Передумовою формування та розвитку правосвідомості особистості є насамперед правова освіченість і здатність керуватися відповідними знаннями в умовах сучасного суспільного життя . «Сьогоднішня система освіти, – на думку Юрія Олесіна, – це майбутнє правової

держави. Її завдання – закласти основи правових та громадянських знань, сформувати правову культуру» [2, с.1].

Вагоме місце в правовому вихованні учнів ІПЛ посідає правовий клуб «Феміда».

Клуб «Феміда» створювався з метою формування в молодих людей ціннісних орієнтирів і активної позиції членів громадянського суспільства, високого рівня правової культури та правосвідомості.

Основною метою діяльності клубу є розширення кругозору учасників клубу, формування морально-правового світогляду, розвиток ініціативи і активності, а також широка популяризація правових знань та юридичної літератури серед юнацтва.

У рамках роботи клубу є можливість розвивати свої інтелектуальні здібності, творчий потенціал, набути необхідні навички й уміння, а саме: навчитися краще запам'ятовувати, тренувати увагу, спостережливість; домогтися мислення образного, логічного, творчого, психологічного, філософського; оволодіти риторикою; навчитися помічати дрібниці і деталі при опрацюванні інформаційного та теоретичного матеріалу.

Мета Клубу:

- сприяння усвідомленню учнями необхідності побудови правової держави, дотримання принципів верховенства права, демократичності як державними органами так і окремими особами.

- формування в учнівській молоді переконання у необхідності у дотримання правових обов'язків - важливої умови підвищення ефективності профілактики правопорушень і шкідливих звичок, соціальної пасивності.

Завдання Клубу:

- популяризувати і роз'яснити основні положення конституції України, міжнародно-правових договорів, інших законодавчих актів.

- організувати та проводити зустрічі учнів з працівниками правоохоронних органів, органів державного управління, представниками громадськості.

- підтримувати зв'язки з Українськими та Міжнародними центрами захисту прав людини Українською правничою фундацією.

Викладач правознавства та бібліотекар виступають в ролі лекторів, експертів, проводять міні-опитування, анкетування. Учням цікаві такі форми проведення засідань, вони є не пасивними слухачами, а, окрім правових знань, набувають навиків формувати питання, викладати проблеми, виступати.

В якості лекторів на засідання запрошуються представники кримінальної міліції у справах дітей Ізюмського МРВ УМВС України в Харківській області, спеціалісти відділу у справах сім'ї та молоді Ізюмського виконавчого комітету.

За характером діяльність клубу є пізнавальною.

Діяльність клубу здійснюється у вільний від навчання час. Засідання клубу проводяться за бажанням членів клубу, але не рідше одного разу на місяць. Вищим органом колективного управління клубу є Загальні збори членів клубу. Члени правового клубу обирають Раду клубу, голову, заступника голови та секретаря клубу.

Рада клубу обирається на демократичних засадах і затверджується на Загальних зборах членів клубу.

Ріст правопорушень серед підростаючого покоління, поширення алкогольної, тютюнової та наркозалежності, ігроманії – ось основні теми, які турбують учасників клубу «Феміда». Під час проведення засідань клубу розглядалися теми: «Ти людина, отже маєш права», «Як не стати жертвою злочину», «Смертна кара: за і проти», «Світ юридичних професій», ділова гра-суд «Червона шапочка», «Правовий брейн-ринг», «Юний правознавець».

Напередодні відзначення річниці Конституції з учасниками правового клубу було проведено заняття «Конституція України – Основний закон держави». В ході

проведення заходу члени правового клубу мали змогу розробити власний проект основного Закону правового клубу – Статуту.

З метою ознайомлення громадськості про діяльність правового клубу «Феміда» після кожного засідання члени клубу оформляють стінгазету.

Висновки. Клуб «Феміда» - це колектив молоді, який згуртував місцеву учнівську молодь, молодь професійно-технічного ліцею, студентів-заочників, які вивчають право, прагнуть здобути юридичну освіту. Діяльність клубу спрямована на збагачення знань молоді правового напрямку. Так як молодь найбільш чутлива та вразлива у сьогоденних складних умовах економічних і політичних суперечностей, неврівноваженості соціальних процесів, криміногенності суспільства. Найперше на неї лягає тягар безробіття, духовного і культурного занепаду.

Молодь найближче стоїть до фактору ризику. Зростає чисельність дітей з порушенням норм поведінки, які долучаються до раннього алкоголізму, наркоманії, проституції, ВІЛ-інфікованості. Зокрема це стосується до дітей, що стоять поза вимогами часу і часто з причин батьківської бездоглядності, педагогічної запусченості. Діяльність клубу також спрямована на запобігання дитячої бездоглядності та сприяння соціально-правовим службам району у морально-правовому вихованні молоді.

Література

- 1.Козлова Н.В. Активізація психічних процесів у ході пізнавальної діяльності учнів на уроках правознавства/ Н.В. Козлова // Історія та правознавство. – 2006. - №16. – С.6-11.
- 2.Олексін Ю. Формування рис громадськості в учнів старшого шкільного віку/ Ю.Олексін// Історія України. – 2008. - №20. – С.1-7.
- 3.Сидорчук І.В. Олімпіади і турніри з правознавства: Методичний посібник з підготовки команд/ І.В.Сидорчук. – Тернопіль – Харків: Ранок, 2010. – 176 с.

4.Тарасова Л.О. Засідання клубу «Феміда» за темою «Право на життя – невід’ємне право кожної людини»/ Л.О. Тарасова // Історія та правознавство. – 2011. - №1. – С.24-25.

Вихідні дані статті: Владикін В.П. З досвіду організації науково-дослідницької роботи учнів з історії в позаурочний час// V Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Виховання, освіта, менеджмент, філософія, право: історичний аспект» (17-20 вересня 2013, м. Євпаторія). – Ялта: РВВ РВНЗ КГУ, 2013. – С.175-179.